QUATRE CENTS AFORISMES CATALANS

DEL

DOCTOR JOAN CÁRLES AMAT

DIRIGITS AL LECTOR

Cervera.—En la imprenta de la Pontificia, y Real Universitat. Any 1805.

UN dia que 'm passejava pels Encants de Barcelona, cercant y fullejant llibres vells, trobí un petit opúscol, de paper fumat, maculat, mitj rosegat per las ratas, que 'm cridá l' atenció. Lo comprí; me costá cinch céntims; y á la nit, dins ma cambra de la fonda d' España, del carrer de St. Pau, lo llegí fentme passar un rato agradablíssim. Es titolat: *Quatre cents aforismes catalans*, del Doctor Joan Amat, Cervera.—En la Imprenta de la Pontificia y real Universitat, any 1805.

Que n' eran de sabis nostres passats! Que bé eixos aforismes reflexan las costums y caracter de nostres avis! Cap llengua es tant rica en aforismes nom la nostra, llevat de la llengua árabe. A pesar de llur vellura, son veritats que no morirán may, perque son inherents á nostra humana naturalesa.

Eixos aforismes del Doctor Amat han de ser per cert coneguts per

alguns de nostres lectors; qui sab? Atesa la vellura de la edició, 1805, cal suposar que no serán gayre coneguts; per'xó ne farém coneixer alguns, ben segur que nostres llegidors nos ne sabrán grat.

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA.

Alabém primerament
al Santíssim Sagrament.

Tres personas, y un sol Deu
son en un poder, Fill meu.

Es María celestial
sens pecat original.

Devot de la Verge pura
sia tota criatura.

A un sol Deu adorarás
y en va may lo jurarás.

Las festas has de guardar,
y ton pare y mare honrar.

Ningun home matarás,
tampoch no fornicarás.

No furtes rés á ningú,
ni digas mentidas tu.

No desitjes dona agena,
ni bens d' altri que hi ha pena.

No sias may lo primer
de dir cosas del tercer.

Los sabis tenen á mengua
fer servir massa la llengua.

Qui diu te enteniment
mes que un altre, es ignocent.

Si caminas per mal lloch
creume passa poch á poch.

No descobres ton secret
á ningú serás discret.

Lo mercadér á la plaça
y lo menestral á casa.

Quan replega la formiga
no t' assentes á la biga.

Trau de casa lo minyó
abans no 't fasse falló.

No mostres als fills amor
perque no 't causen dolor.

Si no vols tenir desfici
á ton fill dónali ofici.

Lo minyó quan pert son pare
allunyaulo de la mare.

Lo marit á la muller
tingali lo menester.

La muller á son marit
tingali ben net lo lli.

La donzella recatada
será molt bona casada.

La dona que va á la llana
may tindrá la testa vana.

La senyora que treballa
no gasta diner ni malla.

La que no vol treballar
no pot fer sino gastar.

La dona que 's posa unguents
á la cara pert las dents.

La dona per ser discreta
ha d' estar sempre retreta.

Lo jove quan no treballa
quant es vell, dorm á la palla.

L' home que tracta ab amigas
may li faltarán fatigas.

Qui ab vestits se gasta massa
te lo cap de carabaça.

La dona sens menester
no estiga baix al carrer.

Una bossa solament
te la casa que hi ha argent.

La casa que s' hi treballa
may hi falta pa ni palla.

Qui compra mes del que pot
aprés s' ha de vendres tot.

Lo qui va molt als mercats,
si es pagés, no te ducats.

Lo pagés sempre ha d' estar
prop dels qui fa treballar.

Ab moços no 'ls degas massa
perque 't traurán de ta casa.

Si alguns parlan de secret
no t' hi acostes qu' es mal fet.

Sempre las festas majors
causan al ventrell dolors.

Si per cas ets convidat
menja sols lo acostumat.

Ja lo món ha introduhit
que tothom sia mosquit.

Procura tenir cabal
per no anar al hospital.

Qui 's casa per interés
moço de sa muller es.

Qui ab joyas gasta lo dot
de sa muller es janot.

Segons tindrás lo estament
vestiras honestament.

Si del dot de ta muller
refias, serás grosser.

Si tens algú agraviat
no vages may descuydat.

Fes tas cosas ab repós
deixa dir al envejós

May segonas intencions
fan bonas conversacions.

No estigas sol, jo t' ho dich,
ab muller de ton amich.

L' ociós que entra en ta casa
es un foch, es una brasa.

Quant un home 's vol casar
biafos ha de cridar.

La dona que 't casarás
fes que sia de ton bras.

Si voldrás ben acertar
al carrer t' has de casar.

Del Sacerdoci las sobres
totas han de ser de pobres.

Per tenir bona opinió
procura anar ab lo bo.

Serás tingut per molt sabi
si dissimulas l' agravi.

Si algú fa algun sinsabor
deixau á nostre Senyor.

L' home que fa del valent
es darrer al somatent.

Qui s' estima del que fa
may apenas errará.

Qui reculla al bandoler
dins poch temps no te graner.

Per casar fillas donzellas
no vengas moltons y ovellas.

Quan las fillas casarás
las sobras los donarás.

Molts se 'n van al hospital
per no veure son cabal.

De tos pares quan son vells
no 't descuydes un punt d' ells

Si á tos pares tractas be
viuras molt, perque jo ho sé.

Si ton pare es pobre y vell
no sufres mostre la pell.

Lo millor bossí del plat
sia per' qui t' ha engendrat.

Lo fill que á sos pares bat
ja lo Infern te guanyat.

No deixes per ton rencor
de saludar al major.

Lo major si es cortesá
al menor saludará.

Lo vilá superbo y mal
es una pesta mortal.

Veurás sempre al ignorant
á la ciencia menyspreant,

Molt sabi serás fill meu,
si alcanças temor de Deu.

Paga á ton Senyor los drets
y allunyat de sas parets.

No confie 'l secular
viure del peu del altar.

Molts germans en un consell
lo blanch fan tornar vermell.

Si vols esser ben servit
feste tu mateix lo llit.

Si tens la cua de palla
no poses foch á la falla.

Al amich prova'l primer
ans que l' hages menester.

A ta filla mentres creix
dónali lo que mereix.

Si algú lliig alguna carta
un poch lluny de aquell t' aparta.

Quan ab algú parlarás
no 't acostis prop del nas.

Parlant ab algú tos dits
no toqueu botons dels pits.

Menjant no fasses rumor
dels llabis, que no es primor.

Quan voldrás xuclar un ou
no fasses aquell clo clou.

Lo caballer á la guerra
y lo pagés á la terra.

Lo sacerdot retirat
de tothom es estimat.

Confessa á ton confessor
fins al pensament menor.

Adverteix assó fill meu
que tots temps te mira Deu.

A la Iglesia per orar,
y á la plaça per tractar.

No tractes á gent ociosa
perque es cosa perillosa.

Deixa diners als amichs
si vols tenir enemichs.

La persona que molt riu
no te lo discurs molt viu.

No viscas pera menjar
menja sols pera passar.

No vullas mal als amichs
que ho son de tos enemichs.

No t' alabes de fer mal
perque es un vici infernal.

No será cosa que 't cuadre
fer per un traydor, ó lladre.

Tingas sempre per deport
pensar que vas á la mort.

Amistat per interes
no dura perque no ho es.

A fe qu' es pesada cosa
la persona melindrosa.

ALS TENDRES FILLETS

DELS MEUS CORALS AMICHS LOS ESPOSOS D. NARCIS VILA Y D.ª ERNESTINA MORENO

Es per moure enveja
Un hermós jardí,
Que lluny llensa flayre
D' alló alló mes fi.

La rosa preuada,
Clavell primorós,
Lo blanch, suau lliri,
Gessamí sedós.

Bonich, fenthi rotllo,
Botó d' or lluhent,
Son las flors mes bellas
Del vergé' esplendent.

No es estrany que escampin
Sos més richs olors;
Jardiners que 'n cuiden
Ne son dels millors.

Ab aygua las regan
Que pouan al cel;

Per xó la fragancia
Dolsa es com la mel.

Tu ets, Agnés gentil y candorosa,
D' aquest joliu, esplendorós jardí,
La perfumada, la superba rosa,
De las flors la primera que hi florí.

Tu, Ramón, lo clavell que ab sa hermosura
Y vius colors se 'n dú la voluntat;
Que ubriaca l' esprit ab la dolsura
De son aroma pur y delicat.

Lo lliri encisador, de rica essencia,
Fullatge ensatinat, bell sens rival,
De blancura radiant com l' innocencia,
Es l' Ernesto, lo nen angelical.

Y 'l gessamí, de flayre arrobadora,
Que la palma d' olors suaus se 'n dú,
Que embadaleix, embauma y enamora,
Aqueixa flor, Joseph Maria, ets tú.

Botonet d' or, en mitj de flors tan bellas,
Per goig dels jardiners y més encís,
Hi creix hermós, gallart com totas ellas,
Y es lo petit, lo petitet Narcís.

Deu vos guardi, floretas delicadas,
Al dols amor de vostres jardinés,
Que de vents tempestuosos abrigadas
Y d' ayres pestilents ben recatadas,
Recelosos us crian á recés.

Y creixent en bellesa y ufania,
Despedint cada jorn més suau olor,
Ricas de sava, ab nova gallardia,
Poguéu per sempre reflorir un dia
En los mágichs vergers del Criador.

ENRIQUETA PALER Y TRULLOL.

L' HERÉU ESCAMPA

Té trenta anys y es solté encara:
es ros, fornit, ben plantat;
lo seu pare heréu va ferlo
d' una casa y un hostal,
un bon tros de sembradura,
vinya y bosch, un nom honrat
y cent unsas que sa mare
al morir li va deixar.

Com que diners no n' hi faltan,
va seguint d' assí d' allá
sempre aplechs y sempre firas:
¡com lo vóltan los companys!
—No n' hi ha cap, diuhen pel poble,
cap com l' hereu del hostal.—

Com ell paga per tots sempre
prou l' alaban ¡axió ray!
¡Sovint quinas tartanadas
seguint festas y mercats!
pel cami ¡quinas canturias!

¡quin riure y quin gatejar!
al anar tot es gatzara,
al tornar no riuhen tant,
qu' ell ja vé ab la bossa buyda,
trist, pensívol y cap-baix,
que pel joch, fins l' alegria
va deixant en los mercats.

Los matxos tots los va vendre
pera comprarne cavalls;
lo carro antich del seu pare
per tartana l' ha cambiat:
tot això que guanys li duya,
li costa ara un dineral.

Lo vell no portava joyas
y ell va per tot enjoyat;
¡qué n' ha estrenat de soguillas
y tumbagas ab diamants!
Si sempre als pobres son pare
donava lloch y sopar,
ell no 'ls deixa entrar á casa,
ni 'ls vol fer almoyna may.

¡Qui t' ha vist, hostal del Roure,
qui t' ha vist y qui 't veurá!
Lo vell, á cada cullita,
al recomptar sos cabals,
als cellers mes vi hi trobava,
dalt de las golfas mes blat,
á voltas mes tros de terras,
ó renovat lo casal;
ell troba, ab sols tres anyadas,
pels diners qu' ha enmatllevat,
que la casa ja no es seva,
que sega un altre 'l seu blat,
y que 'l ví qu' avans cullia,
quan ne vol, l' ha de comprar.

Dels boscos ja ni se 'n resa:
¡quánt temps ha que son tallats!

Prou festeja una pubilla,
roser florit de setze anys,
d' ulls de cel y cabells rossos,
bella com auba de Maig,
més pura que l' alenada
del primer bés d' un infant.

Diu que prompte han de casarse:
tothom que la veu la plany.
¡Deu te fasse, pubilleta,
que no arribi l' hora may.

—

Sols deu anys qu' es mort son pare
y no sap de qué menjar;
ell qu' era 'l més rich del poble
lo més pobre s' ha tornat:
Tan sols l' hostal li quedava,
y fins s' ha venut l' hostal.

Ja es negrós y plé d' arrugas
aquell rostre roig abans.
Los amichs jo no 'l coneixen
al passarli pel costat;
quan ne parlan lo maldiuhen,
y avans l' alabavan tant!
Fins se sap fora del terme,
que pels pobles del voltant
no hi ha aplech ó no hi ha fira,
que 'l jovent no 'n diga mal.

L' ha aburrit la pubilleta...
Diuhen qu' ell s' ha fet soldat.
¡Qui t' ha vist hostal del Roure
y 't veu ara, Deu me val!

—

En una nit freda y trista,
poch á poch pel camí-ral,

la má dreta en lo gayato
y un sarronet sense pá,
un home ab la testa baixa
per l' angoixa, no pels anys,
parantse sovint; camina:
no pot més, s' ha d' assentar.

Guayta al entorn ¡Verge santa,
quánts recorts tots al plegat!
unas faixas qu' eran sevas,
y, entrant la vila, un casal...
més endins, entre teuladas,
ratlla 'l cel un campanar;
ran l' esglesia 'l cementiri...
Suspira baixet plorant,
mentre als grahons s' agenolla
de la creu del camí-ral.

Al hostal, que tots dormían,
truca mort de fret y fam:
—¡Deixéume dormí á la palla!...
¡feume aquesta caritat!...
¡deixéu que mori ahont vaig naixe!—
—De pobres no 'n volém pas:
ja l' hereu no n' hi volía.
Bon home, anéu més enllá,
més enllá, que hi ha més portas.—

Tapantse 'l rostre ab las mans,
al padrís de casa seva,
arraulit de fret y fam,
caygué mort mentres de dintre
deya la veu:—¡Més enllá!—

VÍCTOR BROSSA Y SANGERMAN.

Setembre de 1888.

LLEGENDA

¡Que 'n fa de segles que 's miran
en lo blau cel las estrellas!

Escrita en lo cor jo 'n porto
desde noy una llegenda
que recordantla mil voltas,
quant més vá més bella 'm sembla,

Puig diu qu' al morir, cada ánima
vola al cel y en una estrella
se transforma que clavada
queda en la volta per sempre.

Y á la nit, enamoradas,
sa dolsa llum llagrimejan
y sens' paraulas se diuhen
son amor segles y segles...

¡Vida mia, qu' es hermosa
per' tú y per' mi la llegenda
si fa tants segles que 's miran
en lo blau cel las estrellas!

FRANCISCO X. DE PRATS.

UNA SORT

¡Tente compte... que 'l bou cota!

AQUELL any jo no podia baixar á baix á fer cap sort. La Justeta s' habia posat á donar per la banda á la mare; y la mare tenia tant de temor als homes que torejaban, que cada any per las festas de St. Miquel, á casa hi havia un samaniat á cada corre bou, no mes perque 'l pare y jo en sortas de aguaitar al bou desde 'l nostre terrat que dona á la plassa anabam á una barrera per poderli fer una festa, cada cop que passaba arrambat escurant los catafals. Cada any hi deixabam lo mocador ó la gorra; perque quan un veu que la bestia passa tant llampanta ab aquells cops de cap y aquells udols per sota d' un hom, vaja, 'l cor se n' hi va y si 's tingués als dits lo mellor vestit de la dona també li aburririau en aquell moment de veurerse 'l á dos passos, revent com lo carril, quan un fá aquells crits y la sanch se 'n puja 'l cap, y ab un salt se fa la planxa sobre la barrera, per tornar saltar desseguida quan ja passa catafals enllá. Mon pare era un d' aquells vigatans que son folls pel bou, que s' hi farian dur ab una xivira, si no hi podian anar caminant; que á n' al seu temps, vuyt dias avans ja procuraba per plomays, y que si hi veya gota la vida feya sempre per un per la sort de la verónica, y si no que ara, ell no diu,

també s' habia arriscat á festejar algun floch. Despres, entre l' etat, y las novetats d' aqueix bestiar feréstech que ara ve, tan lleuger y tant ben banyat, va pendre 'l retiro, diguemho aixís, y ja no 's movia de mans á la barrera; tocant de peu á terra no mes quan veya 'l bou á las altras voltas. Y ara afigureus si jo tan ben ensenyat y agradantme mes que totas las cosas; podia estar gayre quiet ab lo manament de la mare y si faria un gran cas dels escarafays que li feyam fer á cada repich de campanas. En quant á mourem de la barrera, m' ho callo: que si sabia que m' he sentit mes de cuatre cops lo buf del bou á la esquena, ja cal que 'm poses cotó fluix á las orellas y no llevés pas nort de eixir á veurel solsament á dalt del terrat. Seria cas de morirse. Endevinat que li vindria alguna cosa.

Y donchs aquell any ab mes motiu s' hi feya forta, perque li va ajudar la Justeta; vamos, la de casa; y basta dir si n' estaba enamorat com un bon noy, que no 'm vaig mourer del terrat fins á nova ordre: perque ella 'm va dir:

—Quan hi haurás de baixar, ja t' ho diré, ¿sents?

—Donchs hauré de pendrer paciencia, jo vaig fer. Te: aqui 'm tens, com un balustre d' aqueixa barana. Pró tu, no cal que 't moguis d' aqui, perque si tu te 'n vas, eixint de tu, per mi ve 'l bou.

—¿Qué dius? va preguntar ab aquella fleumeria que fa caurer la baba, y ab un altre ayre que semblaba voler dir qu' un xich ja li agradaria que fes lo valent, va fer aixis:

—Y si no creus, no hi haurá brenar.

—¿Vols dir?

—¿Oy mare?

—¡Pobre de tu, borrangu! Oy t' estaria be, al cap de cuatre dias de ser casat, que deixesses la dona per anar á fé 'l ximple com tots aquells que hi van á buscar lo que no tenen. ¡Malaventurat lo pare y mare que s' ho han de mirar, que!... Ay! ay... ay!... aquest bordegás á n' á mi m' ha de fer morir martri!

Era que ab una embestida que habia donat lo bou tota la gent de las voltas de baix s' habian escorregut á las voltas de dalt, per quedarse allá fins que 'l bou tornés mourer la cua. Si no que la mare habia vist un altre cosa. Havia vist al meu germá, que era una criatura de setse anys, pro que tenia las camas llargas que també corria al devant del bou. Los xiulets y 'l crits arrivaban fins al nostre terrat, com lo trontoll y 'ls bramuls d' una tempestat que s' arrossegués irada al fons d' aquella plassa. Aquell bou no habia fet sino tirá á terra tres ó cuatre homes que se li entrebancaban al pas quan fugía: per sense

ferne altre estat, sense girarse á veure 'ls vensuts, sino fugint de la victoria y anyorant y cercant endevades les bores frescals del torrent, ahont dormia les altres mitjdiades. Y com no trovava eixida ni descans en son martiri, corria amunt y avall de la plassa, y de las unas á las altras voltas, sent sempre al mitj d' un cercle de gent que bullía, saltaba, ballaba, xiulaba, y udolaba com una dansa fantástica d' esperitats; com una manera no vista d' adoració gentílica á las forsas y gentilesa d' una bestia; filla dels boscos, que allá esverada y poruga, desplegaba totas las gracias que l' espant y la rabia pintan en sa figura, d' ella mateixa altiva y magestuosa, ab los ulls inflamats, ab la boca escumejant y badada; lo cap alt ab sas banyas obertas com dos brassos de ira; la cua en l' ayre y 'ls graciosos y forsuts membres tremolant per la impotencia y per lo cansansi.

Jo, com tots mos companys de fadrinatge, no m' habia parat may á guaytar aquell cuadro; perque jo n' havia estat sempre una figura: hi era boig, com ja he dit avans. Per xo no 'm donaba cap sobresalt, véurehi ni deixar de véurehi al meu germá, entre mitx dels punts que alla baix giravoltaban. Aquell dia desde 'l nostre ensimbellat balcó de la teulada ho veya tot; la gent y la plassa, y si no me 'n des vergonya diria, que aquets arrenchs de torejador que 'ls vigatans seutim, casi be 'm semblavan una cosa un xich mes noble, que no semblan á primera vista; aixis com una aspiració de la gloria, ó com un sacrifici, estravagant, pero no indigne, en la festa de la patria. Perque verament als ulls y al cor, desde un punt en l' ayre com lo terrat nostre, sembla aqueixa nostre plassa la patria entera. Desde assi 's veu, que tota la ciutat es la plassa, puig los carrers que la voltan fins á acabar ab las murallas, si no hi son á dins es que no hi caben, y per xo hi recolsan lo cap, y per ella viuhen y respiran en los dias de sol ó de goya y en totas las gloriosas jornadas de la vida de l' historia. Sembla al veurerla tan gran, que hi ha alguna cosa també gran en eix poble nostre. Y no hi ha dubte, que alguna cosa diu al esperit una plassa com la plassa de Vich, de cuatre llargas caras principals, ab cotsadas que trencan la monotoria del cuadrat, fent avansar ab ayres de distingidas eixas rengleras de colrats casals, palaus de antigas grandesas del nostre municipi hont lo gust, l' arquitectura y la riquesa, portan lo baptisme de cada época com si fos també la plassa fastuós museu de pedra de tota la comarca; com es teatre grandiós de totas las convulsions d' un poble, y podriam dir de la humanitat. Donchs eixa plassa, hont s' han encabit exercits, quant l' illuminan tota la llum y l' alegria, en son camp vast hont tota la joventut ardida s' hi

remou en bulliciosa lluyta; en sos finestrals y balconadas, hont las damas s' hi apilan resguardant ab bellugosas barbacanas de robas, del raigs del sol sos rostres delicats, y sos vestits, que han pres á las papillonas las alas y á las flors dels camps sos alegres colors; en sas altas torratjas, galerias y porxos d' ahont entre mitj de vellas arcadas y columnas, vessan y lluhen entre 'l color de las banderas, cortinas, y mocadors que 's gronxan, alegras fesomias de gent que s' hi agombolan, notas las mes llunyas de la festa que per tot respira. Sembla que al omplir los horizonts de nostra vista, exclueix del esperit tota la terra, fa com inmensa sala qu' aplega una familia, y bressat per eixos cants y per eixa llum, y per eix panteig febrós de nostra vida, haguera dit que 'm trovaba dins de una nau geganta, que enarboladas las banderas de gala y 'ls tripulants lluytant en jochs olímpichs, solcaba la mar, serena y tranquila, per sota d' un cel blau lluminós, sense bromas, sense límits, y sense crepusculs!

Ab la vista aixis encantada pot ser hi hauría passat horas: mes un altre crit de la meva mare me va tornar en mi. No tragué de dir que l' havía espantada. Havía tornat veurer á son fill, petit, rossegant la manta vermella aprop del bou. La mare estava afinada. La Justeta 'm tenía estret un bras, ab los ulls inmovils mirant á baix. A baix, la gent dels catafals s' havían alsat y s' abocaban á las barreras: La gent de la plassa tota s' empenyía sota las voltas; y 'l bou en mitx de la plassa abaixant y adressant lo cap, arrencant terra ab las potas, y reculant á poch á poch, deixaba entendrer qu' ara avans d' ara pegaría una embestida que faria por.

Era un bou foraster, casi tot negre, ab las banyas blancas y punta negre, llargas y primas. Aquell bou tenia una mala fatxa. No s' hi arriscaban, y de trenta passos al seu voltant no s' hi acostaba ningú. Aquella manta vermella, sortintse una mica del circol ample de la gent, degué fer una babarota, y l' animal, donant mitxa volta ab la precisió d' un soldat vell, s' encará ab l' atrevit que així 'l cridava, mirantlo fit á fit com per estudiar l' alcans de son enemich, avans de rebátreseli á sobre. Y aqueix per xo no fugia: ¡y 'l crit de la meva mare m' avisaba que era 'l meu germá!

De sobte, en aquell moment, se trovaren mos ulls ab los de la Justeta, y aquesta, endevinantme 'l pensament, deixantme anar del bras me digué tota pálida, mes resolta.

—Veslo á buscar!... pro tente compte, y torneu desseguida.

—¡Sán Miquel gloriós! va cridar la mare quan ja era á l' escala.

Jo vaig fer lo *nom del pare*, y ab un girar d' ulls vaig ser á la plassa, corrent per fer costat a mon germá, en lo perill en que 'l veya.

Quant me vejeren las collas que 'm coneixian, me saludaren ab estrepitosos vivas; anaren gorras al aire, n' hi hagué que feren salts inverosimils, y com que 'l bou era á l' altre banda fins me trovi ab una botella á las mans perque *agafes cor*, y fins me portaren á coll tretse ó catorse, sense podermen desenpallegar, cap á la banda ahont lo bou era, com se porta en triomf un capdill estimat, al tornar despres de llarga ausencia al campament amich, la vigilia de la victoria.

Per un moment vaig olvidar la mare y la Justeta. Aquells xiulets, aquells crits, y aquell correr emborratjan. Mes al aixecarme sobre d' aquella lloreya de brusas y mantas, de gorras y barrets y barretinas, veji á mon germá, allá lluny aprop d' ahont hi habia la bestia mica mes mica menos en la situació que desde 'l terrat l' haviam vist. Y no vaig tenir mes espera. Vaig obrirme pas á cops de cotsos; vaig pendrer una manta d' un que m' estiraba perque no m' anés á perdrer; perque aquell bou duya molt malas intencions; y ab la manta penjada al bras, corro allá y fora. Corro dos pasos..... y m' adono que ja no tinch ningú al costat: los catafals y barreras s' enfonsaban á crits, y vols de plomays com moscas verinosas queyan á terra, fent una catifa d' arsos al vol de la fera que bramant y desbocada y aperseguint al meu germá, anaba á parar á prop meu! Mon pobre germá havia perdut l' esma, que diu que 'l bufech del bou molts cops la fa perdrer; y en sortas de correr á la barrera fugia en dins de plassa: ab tota seguritat se veya que 'l bou l' atraparia desseguit. No habia guardat la manta; ab la gorra perduda y los cabells se li aixecaban; las mans se li estiraban com un epiléptich y las camas se li doblavan. De tots los balcons y catafals sortía com un gemech de compassió y d' angunia, un ¡ay! ay! espantós! Donchs es clar qu' ab menys temps que 'l de dirho deixo estar la barrera: crido ¡St. Miquel ajudaume! y 'm tiro com un foll á trencar la carrera d' aquell brau enorme, que verament feya feresa. Ah! no vaig ser á temps de distreurel ab la manta, y 'l pobre del meu germá caygué á terra sota sas banyas!

—¡Fes lo mort! vaig cridá, y m' hi rebato entre mitx, per entortolligarli 'ls ulls, y ferli deixar la presa. Ja avans lo bou se 'n adona; 'm planta la vista; deixa 'l meu germá, y se 'n ve disparat cap á mi. Vaig per darli la manta... mes jo mateix ab sos plechs m' entrebanco, pus era mes llarga de las que d' avans jo feya servir, y 'l bou ja 'ns té... y á terra! St. Miquel me va ajudar, y vaig poder agarrarme ab las sevas mateixas banyas, llevantli aixis la forsa pera ferme mes mal:

Y duyt aixis enlayre mitx minut, ab espant de tota la plassa, y voltat d' una multitut qne corregueren á ajudarme, essent prop d' una barrera pugui donar ab mos brassos una empenta contra 'l cap del monstre; que, negre y pelut y suat y fumant, esbrababa sa impotent rabia ab raigs de cosas y foscos bramuls. Vaig anar á parar á terra á sota 'l catafal dels *procuradors*, ahont me pujaren desseguida per retornarme, y demostrarme lo que jo ja sabia ben bé: que St. Miquel habia premiat la meva bona intenció, guardantme de tant mal.

La primera mirada quant haguí recobrat l' esma, va anar á n' aquell alt terradet de la meva mare y de la meva aymada esposa..... y allavors se 'm negaren los ulls... no hi habia ningú.

Molt de temps los durá l' espant, y molt de temps vaig caminar regnes, de tant capolat que 'n vaig sortir.

Jo y mon germá no hem torejat mes; y l' any següent, dia per dia, varem anar la mare, la Justeta, mon germá y jo, tots descalsos, á portar un retaule y dos ciris com lo nostre cos, á la mare de Deu de Puiglagulla.

M. GENIS.

A LA MEVA ARPA

Arpa meva, arpa estimada,
arpa meva de mon cor;
per lo mon aném fent via,
aném fent via tots dos.

Dintre las vilas, vehinats y pobles
jo ta veu dolsa faré sentir,
y en las grans torras dels senyors nobles
cantarás trovas tota la nit.

Arpa meva, arpa estimada,
arpa meva de mon cor;
per pobles, torras y vilas
aném á cantá tots dos.

Anirem, arpa, davant la porta
de la gran casa de lo bon Deu
y per ma mare, qu' anys ha qu' es morta,
tendra pregaria li cantarém.

Arpa meva, arpa estimàda,
arpa meva de mon cor;
aném cap al Sagrat Temple,
aném á cantá tots dos.

Anirém, arpa, per las batallas
y ab cants é himnes del patri amor
encendrém prompte sota las mallas
la flama ardenta que don valor.

Arpa meva, arpa estimada,
arpa meva de mon cor;
aném pels camps de batalla,
aném á cantá tots dos.

Per las balladas alegradoras,
ab cansons bellas als jovencels
y á las ninetas encisadoras
honesta flama los hi encendrém.

Arpa meva, arpa estimada,
arpa meva de mon cor;
per las alegras balladas
aném á cantá tots dos.

Y quan mas camas de corre 's cansin,
y mon cap negre torni nevat,
perque las horas tristas no avansin
ab cants é himnes m' alegrarás.

Arpa meva, arpa estimada,
arpa meva de mon cor;
quan la bellesa m' arrivi
també cantarém tots dos.

Y quan mos llabis, frets, tremolosos,
arpa, 't senyalin que vé la mort

¡per Deu! no 'm cantis cants dolorosos
cántam la Pátria, la Fé y l' Amor.

Arpa meva, arpa estimada,
arpa meva de mon cor;
per la Fé, l' Amor y Pátria
ves cantant quan sigui mort.

NARCÍS DE FONTANILL Y GASSULL.

FLORS

Del fontinyó lo pur doll d' aygua
cau al rieró,
que entre las flors del bosch s' escorra,
ab suau remó'.

Rodolant topa ab una resclosa.
més avallet:
al peu del mur, entre violas,
n' hi ha un roseret.

Lo roseret té una poncella
á punt d' esclat;
de dia y nit lo doll la esguarda
enamorat.

D' aquells esguarts sospirs ne venen,
que dú l' oreig;
després ne vé lo suau murmuri
de dols festeig.

Tot festejant una vesprada
vol ferli un bés,
y ella, tornant tota rojeta,
li diu: ¡vés, vés!...

—Si jo t' estím perqué desdenyas
mon amor pur?...
jo tornaré si tú m' esperas...
¡pe 'l cel t' ho jur'!

Ella un sospir d' amor ne llensa
pur y embaumat,
ab greu rubor tant sols murmura:
¡torna aviat!

Lo rieró al riu aboca
son caudal clar;
lo riu ne creix, tot fent sa via,
y aboca al mar.

Lo pobre doll, entre las onas,
ja romp lo plor
que vol fugir y torná' á veure
la seva flor;

Deixéum' hi anar, diu á las onas,
tornaré adés;
més la maror, empresonantlo,
respon: ¡may més!

La flor, del doll ja se 'n recorda,
mes... ¡qué he de fer!...
¡totas las flors llur aymant tenen,
y ella no 'n té!...

Un papalló d' ala pintada
n' ha vist la flor,

y tot volant, á cau d' orella
díuli ab amor:

—Per tú será, bella floreta,
si aymarme vols,
de mon alám d' or y de bori,
la rica pols.

Després posat sobre son cálcer
vol ferli un bés
y ella respon, avergonyida;
¡un... y cap més!

Tantost li ha fet ja estén sas alas
de bori y or
per arrullar entre amoretas
un' altre flor.

Quan vé l' hivern lo pur doll d' aygua
ja n' ha oblidat
la flor gentil á qui jurava
fidelitat.

Mes ay, la flor, enamorada
del papalló,
ni un sol recort en son pit guarda
del fontinyó...

¡Perqué, Deu meu, las flors oblidan
lo seu amor!...
¡Ellas, tant puras y tant hermosas,
no tenen cor!

CLAUDI PLANAS FONT.

LO RETRATO DIVÍ

Al cim del Calvari
Jesús caminava
ab la dura Creu
damunt sas espatllas.
N' es aspre 'l cami,
la Creu molt pesanta;
que 'l mon sas maldats
hi te carregadas.
Son Cos defallit
talment ne sembla ara
un lliri malmés
per forta ruxada,
y un Cel endolat
sa divina cara.
Los ángels del Cel
esclaman, mirantla:
—Llum viva dels Cels
ay! com l' eclipsaren!
Redentor diví,
ta cara sagrada,
si 'ns donas permís,

volem copiarla;
que així 'ls cristians,
tot temps contemplantla
per lo seu amor
tant desfigurada,
ó no tindrán cor
ó haurán d' estimarte.—
Los ángels del Cel
colors ne preparan;
si tenen colors,
la tela 'ls hi manca;
quan n' han fet esment
sospiran los ángels.
En tant, dels sayons
la forta muralla,
terrible corteig
que al Just acompanya,
jueva gentil
sens témer traspassa.
No escolta los crits
de la turba irada,
no mira que al pit
li apunten las llansas;
als peus de Jesús
s' es agenollada,
y ple lo seu cor
de compassió santa,
axuga suau
ab sas tocas blancas
lo rostre diví
que sang ne brollava.
Jesús, agrahit,
ben dols l' ha mirada.
Los angels plorant
finexen llur tasca.
Quan ella s' ha alsat
ne queda pasmada!
tres doblas ne té
sa toca, ¡y grabada
ha vist en los tres

la divina cara...
¡Oh, dona felis!
preciosa es la paga
que 'l Cel t' ha donat
per compassió tanta.
Mes ay! los cristians
no havem d' envejarte,
que si ab contrició
medita nostra ánima
de son Redentor
la Passió sagrada,
s' hi estampa també
de Jesús l' imatge
y així 'l Pare etern
se gosa mirantla
y la regoneix
per filla estimada.

ANTONIA GILI Y GUELL.

* * *

Jo t' he vist explendent, dolsa estimada,
en mos somnis d' estiu, jo t' he sentida
aletejar á mon entorn, com senten
aletejar los arbres las cardinas;
jo he vist tas trenas negras cargolarse
com las serpents, per lo teu coll de cisne
y han resseguit mos ulls, ab pler, tas formas
esculturals, hermosas y magníficas;
he sentit dins mon ésser una onada
de desitjos, de goigs y de follias
que m' afogava al fi, mes que era dolsa
lo mort, somiant amors, joyas, delicias,
ulls que cegan mirant, llavis que 's buscan,
cors que bategan, bocas que sospiran,
senys que 's comprenen, brassos que agarrotan
y enamorats que eternament s' estiman.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.

Febrer de 1889.

UN RAIG DE LLUM

I

ERAN las sis de la tarde de un calorós dia de Juliol, quan un oficial de dragons descolcant de cavall á la porta del convent dc Pedralves, despres d' haver fermat al animal, entrava en los claustres ab pressa y afal·lerat.

En un recó dels claustres y en un pedris segut s' hi estava un frare de esgroguehida cara, que, al veure al foraster, tombá 'ls ulls vers l' indret per hont aquell venia.

Per la indiferencia ab que se 'l guaytá y per la calma ab que seguí assegut sobre 'l pedris, era de pensar que no era coneixensa seva aquella. L' oficial ab tot va atansarshi y ab bell to de paraula li va preguntar:

—¿Sabriau dirme, bon pare, si mon oncle, lo pare Ramon, se pot veure y hont es?

—Ah, sou nebot del pare Ramon!

—Per servirlo.

—N' hi he sentit á parlar.

—Ho crech.

—Y me n' ha parlat be.

Y dihent això s' alsá y companyant al militar vers una celda del pis de dalt, seguí parlant aixis:

— Se pot veure y 'us acompanyaré á la seva celda. Lo pobre, carregat de dolor com está, avuy ha tingut de estarse al llit tan si com no. Es un sant home; penso que aviat lo veurem bó...

—Está malalt?,—interrompé 'l jove, donchs no passava dels vinticinch l' oficial.

— Oh! aquí no hi cerquéu altra cosa: si aquet convent no es sino una enfermeria per mes que ne digan una convalescencia. Veniu, veniu.

Y aturantse davant de una porteta, hi trucá tres cops.

Una veu confosa digué algunas paraulas que no s' entenian.

Lo frare. que devia estar acostumat á n' aquell to de veu, tombantse al seu company:

—Entréu—va dir,—ja podéu entrarhi.

Y 's despedí del foraster, fent una mitja rialla. Aqueix entrá á la celda.

II

Las celdas del convent de Pedralves ni per grans ni per moblatje se diferenciavan gayre del comú de las altras celdas, solzament 'ls dava cert sagell especial, unas pots clavadas en uns palmodos á la banda de fora de la finestra per hont revia llum la cambra; quals palmodos, venint á uns dos pams sota nivell del empit de la finestra, permetian que cada frare pogués tenir un jardí de quatre ó cinch tests ab flors á gust de cada interessat.

En la del pare Ramon que feya tres mesos era al convent per' referse de un fort dolor reumátich, hi verdejavan una tabaquera, uns quants nyanyos, una balsamilla y uns violers de tot l' any.

Quan l' oficial entrá, lo pare Ramon que seya en una cadira de baqueta, al veure al jove, deixant un llibre que tenia á las mans.

—Tú!—va dir—¿qué tornas á ser á Barcelona?

—Vos llevat!—exclamá al mateix temps lo jove sorprés.—M' havian dit que jeyau y 'us trobo, gracias á Deu, entretingut y assentat.

—No fa pas gayre, fill meu, que he deixat los llansols. Sembla que 'l dolor va flaquejant y ja se sap en afluixant ell, jo al revés estiro la corda. Mes no m' has respost encara á lo que 't so preguntat.

—Ah! si. Desitjéu saber si torno á ser á Barcelona, haventne eixit ab lo batalló no fa tres setmanas? Vos ho diré.

Y aquí 'l jove deixá damunt de la taula 'l capell de ferro que li cobria 'l cap.

—Mes avans deixáume seure, perque l' anar á cavall cruixeix un bon xich.

—Te vas á seure?—preguntá 'l frare.

—Si.

—Donchs mira, avans fesme una mercé, ara que hi penso. Pobretas! y no haverhi pensat! Res, quan un no está bo, es ben cert que no serveix pera cullir una agulla de terra!

Y aquí 'l frare Ramon va finir en sas esclamacions per ensenyar al jove un canti de terra negra que en un recó de la celda hi havia

—Ja veurás, Rafel, pren eix canti y avane régam aquestas plantas de la finestra que 's deuhen morir de set.

En Rafel, agafá 'l canti y ab tota la bona intenció del mon satisféu los desigs de son oncle. Despres deixá altra cop lo canti alli hont lo havia trobat, s' assegue al costat de la taula y fent y desfent trenas de la cua de son capell de ferro brunyit, aixís comensá:

—Vosté ja sab, oncle, que jo estimo á la Mercé y que aquest amor m' ha valgut lo desamor de la meva mare, Per ell hi fet lo que no 's pot dir y he sofert lo que ningú aguantaria. Per ell m' he vist despedit de casa; per ell algun cop me so distret en l' exercici de ma carrera; si be també es prou cert que, per ell, so guanyat cinch feridas y duas creus. Si, oncle meu, ab perdó sia dit: mes de tres y de quatre vegadas veyentme tant desgraciat he fet tot lo possible per morir en noble lluyta, per desferme d' aqueix nus que fa sis anys m' oprimeix lo cor y, aquesta mort de mí tant volguda, sempre s' ha allunyat de mí com si jo degues morir de penas y no de cap bala. Vos semblará estrany en un jove com jo tal manera de parlar? Vos diréu ó pensaréu «caps calents, ¡bull de la sanch!»; mes si tal son vostres pensaments, anéu errat. Per malaltia, per reflecció, siga 'l que 's vulla, jo so un home fora de caixa; per jove, so massa vell: per vell, so massa jove. No tinch virtut per despendrem' d' un amor, ni prou pit per fer que refixca mon desig. La meva mare m' atura, ella 'm crida, y entre las dos jo sento com se 'm parteixen las entranyas; donchs ni vull ser mal fill, ni aymador mal vist. Mes d' un cop jo m' he preguntat ¿perque será que la mare no la vulla, ni la estimi, sent com es un ángel de bellor y un cor d' ángel? La pobre fa cinch anys que no ha peljat mes las rejolas de casa meva! Tantost se sapigué la meva voluntat, foune

treta ab violents paraulas per la meva mare, que des d' aquell dia no es pera mi sino una bona madrastra. Jo la he vista y la veig á casa de ma tia Roser; pero cada conversa nostra es una espina mes que afegim á la corona que lliga nostres cors. Si parlem del passat, no es pas alegre per nosaltres. Si del present, no va despullat de penas. Si del porvenir... no s' hi veu un sol raig de llum.

Aquí 'l jove callé una estona; despres llensant un suspir, aná dihent:

—Ah! si fos sol al mon!

—Que dius!—esclatá 'l frare—Rafel, lo que acabas de pensar, es un mal desig. ¿Tant poch estimas á la teva mare?

—No m' haveu comprés. No, jo no vull que la meva mare 's mori, res d' aixó; pero, si, he arrivat mes d' un cop, com avuy, á envejar la sort dels borts.

- Boig!—No saps lo que 't dius. no sabs lo que es viure sens familia, sens ningú á qui poder dir aquest es dels meus, porta 'l mateix nom, ve de la mateixa sanch.

—Pero quan estiman se casan á gust.

—Si la que ells volen no 'ls menysprea tirantlos en cara sa bordesa.

—Oncle! oncle, vosté no sab lo que es trobarse eom jo, lliure y presouer: estimar, ser estimat y no poder mostrar ab orgull á tot lo mon, com companyera de tota la vida, cor del seu cor, esperansa única.

—Enamorats! Feune cas y voldrán fervos veure 'l groch vermell.

Aquí 'l jove se plantá dret com tocat per un ressort y digué ab sequedat:

—Oncle, jo dich lo que sento: no he fet may comedias. Jo no se si es estar ó no enamorat lo que sento; per mi 'l nom es lo de menos: jo sols se que vich si la veig, que 'm moro si no la puch veure y tant es aixis, com que á horas d' ara tal volta tinch dictada ja la sentencia de mort... ¿perque? No mes que per no haver pogut passar mes temps sens contemplarla y per dirli un cop mes: «t' estimo».

Fra Ramon al ore aquestas paraulas ditas ab molta naturalitat, pero ab llóbrech accent, doná un bot en la cadira de baqueta hont seya:

—Sabs lo qu' has dit? Ah Rafel, matarás á la teva mare.

—Per sort, veig que no seré jo qui li prenga 'l viure. Morirá y aviat, mes no hi tindrá part ni partida lo seu fill.

—Pero que passa? ¿Que tens, que vens tant trist?—esclamá l' oncle.

—Duas malas novas que 'us vaig á fer saber' escoltéu.

Y torná á seures.

—Fa tres mesos.—digué un ratet despres—que 'l meu regiment eixí de Barcelona y feu cap á Lleyda. ¿Sab lo qu' es vinre lluny de lo que s' estima? Ah! vos no 'u sabéu, perque l' hábit que vestiu vos ha deslliurat de tant mortal congoixa.

Lo pare Ramon llensá un sospir murmurant:

—Y per ventura no 's pot estimar sino de la manera qu' estimas tu? ¿No hi ha amor de pares? de germans?

Rafel al oure aquestas paraulas s' alsá com fora de si y donant un cop de péu á terra, fent ressonar l' asparó:

—¡Quin amor, quin—cridá ab entussiasme—pot compararse al de dos cors que 's volen perque Deu los ha posat en lo mateix camí, juntantlos avans ab lo alé del amor qu' es principi de vida, de goig, d' esperansa y de fé? Ah, no! tots los amors d' aquest mon son fills d' aqueix amor, y si 'n son fills, clar es que no poden ni valen tant.

—Rafel, ja m' havian dit que feyas versos; pero, vaja, no 't creya rematat encara. Calla, calla, no sabs lo que 't dius,—exclamá fra Ramon prenent una polsada de tabach.

Lo jove seguí, mes apaivagat:

—Perque discutir? Perque perdre temps? Jo se que altres poden estimar tant com jo potser; més, es mentida. Lluny donchs de Barcelona y no podent fer altra cosa que pendre paciencia, m' acontenti ab las lletras que d' ella anava rebent fins que ara fará quinze dias, me fou donada aquesta.

Y trayentse una carta de la butxaca de sa casaquilla de panyo groch l' allargá á son oncle, dihentli.

—Llegíu.

Lo frare la llegí, arronsant las cellas mes de duas vegadas, y passantse lo dit segon per sota 'l nas dos ó tres cops despres d' haverla acabada.

—Y que hi vas respondre?—digué tornantla á son nebot.

—No li he respost encara,—contestá aquest—pero he vingut. Y he vingut deixant lo meu esquadró, sens permís de ningú y en temps de guerra; que val tant com dirvos que m' he jugat lo cap. La pobre Mercé com ja hauréu vist, passava ansia per mí, y 'm feya á saber que la mare, valentse del general Castanyos, del que n' es coneguda, feya passos per lograr que m' enviessen á la América del Sur y tot ¿perque? Per trencar aquesta amor, que ningú pot rompre, ni mudar, ni fer retrocedir, ni vacilar... perque la estimo.

Y doná un cop de puny á la taula.

Mes deixemho corre, perque á vos aixó del amor no 'us entra.

Y llansant una rialla de sarcasme, afegí:

—Pare Ramon, que n' hi ha de diferencia de tindre xeixanta anys á no tenirne més que vint y cinch! Tanta com en la llenya per cremar, de ser verda á ser seca.

—Per aixó 'ls de xeixanta anys deuhen y poden fer entendre als de vint, que aqueix amor que 'ls sembla que ho es tot, no es res. Que pot ser bonich com una rosa, emperó que també com la rosa 's marfeix y arriba á ser lo qu' es la rosa seca, un pessich de fullas secas que 'l vent se 'n endu. Pero deixémse de rahons y parlém de cosas més sérias.

Y aquí 'l frare se tragué de la mániga un mocador de fil blanch y 's mocá ab estrépit.

—Tú has desertat...

—¿Jo? no he desertat,—observá l' oficial.

—No se 'n falta gaire, estás tant compromés com si fosses desertor de veras. Tens pena de la vida y per compte de posarte en camí de lograr lo perdó del general, t' entretens parlantme d' amor. Ah, cap calent! Vaja vaja, aixó no 's pot mirar aixís: demá, podent ó no podent, baixaré á Barcelona. Fesme venir á buscar ab la tartaneta de casa teva y veuré al prior qu' es carn y ungla ab lo general.

—Trencant las vostras rahons—l' oficial digué—tinch de dirvos que per aixó venía, perque baixéu, donchs ara 'us faig á saber que la meva mare está malalta, molt malalta des d' avans d' ahir.

—¡Qué dius!

—Era la segona mala nova que tenía de donarvos.

—¡Pobre Maria! ¡Y aixó! ¿qu' es estat?

—¡Una feridura!

—¡Mal! ¡mal!—feu lo frare posantse groch.—Vetaquí la malaltía que 'm fá més por. Y al convent se 'n moren tants, que més d' una vegada m' han fet agafar aprensió de ser dels de la colla.

—Jo l' he deixada per venírosho á fer saber; tant més quan los metges m' han assegurat que per ara no hi havía perill y que estava millor.

—Y quan tú vas arribar...

—Trobí la casa en lo trastorn, de manera que encara no crech que ella sápiga que jo siga aquí, perque havía perdut 'l coneixement y l' us de la paraula, y está tant ensopida que no m' haurá conegut.

—Fill, baixaré, baixaré y tot ho arreglarém.

Una cridoria infernal en aqueix moment omplí los claustres, seguida d' una forta ramor.

—Qu' es això!—demaná lo nebot sorprés.

—Res, res, son los xicots que ixen de l' aula: com aquí 'ls ensenyém de llegir y escriure, tota la quitxalla d' aquestos voltants vé aquí. Oh y que son uns diablets, que ja, ja!

La remor s' allunyá barrejada ab algun xiulet y tot quedá en pau y quietut.

Rafel que s' estava á derrera dels vidres de la finestra, vegé á la colla corrent y esbarriantse pels camps y oliverars del convent.

—¡Quina edat! ¡Quí hi fos!

—Véus, tothom se plany del seu. Tú del teu amor contrariat y aqueixos que guaytas, de las nostras deixuplinas. No hi es, no hi es la felicitat al mon. ¡Pobre María! Y 'ls metges diuhen que?...

—Es molt possible que no ho conti.

—Baixaré, baixaré—barbotegí 'l frare fent anar lo cap de l' un cantó á l' altre.

Y abdós quedaren enmudits l' un dret arrambat á la finestra y l' altre capficat en la cadira de baqueta.

Aixís haurían permanescut potser molta estona si uns quants cops pegats seguit seguit á la porta de la celda, no 'ls haguéssen tret de son parament.

Era un frare llech, roig com un perdigot, que sens esperar resposta, obrí la porta de bat á bat cridant.

—Senyor oficial, cuytéu, corréu, que aquests dimonis no sé que haurán fet á vostre cavall, que espatarnega y tira raigs de cossas á dret y al revés, volentse desfer del afermat en que vos l' haveu més.

Rafel al sentirlo eixí com un llamp fora la celda, mentres lo frare llech deya al pare Ramon:

—Bordegassos del diantre! Ara ves quin pensament de plantar esca encesa en una de las orellas de tant brau animal!

III

Los Vallcorbas tenían sa casa payral al carrer de Basea. De parets negras l' enfront de la mateixa, ab un portal rodó per entrada, balcons espayosos, pero no molts alts, y unas xicas golfas ab pilastras, l' edifici no ofería un aspecte bell al esguart del que se 'l contemplava,

pero si recordava temps millors y épocas més gloriosas per la nostra nissaga.

Un pati gran, ab una escala ampla tota de pedra, conduhía al pis primer. Lo dins d' aquest era molt vast, la llum ben repartida y 'l moblatge riquíssim, encara que un bon xich antigat. Un bon jardi servía d' esbarjo á la part de detrás de la casa y encar que ombrívol, no perçó deixavan de verdejarhi bona pila de arbres y flors de bell aspecte y sanitós alé.

En una de las cambras que donavan al jardí, hi jeya la senyora de la casa. Pel tráfech del servey se coneixia que la malalta no s' havía millorat, ans bé estava pitjor que 'l jorn avans en que 'l seu fill havía dat la nova al oncle Ramon que 's trobava á Pedralbes.

Eran las onze del matí y Rafel acabava d' eixir de la cambra de sa mare, quan un soroll de cascabells per la part del carrer, l' innová de que son oncle arribava. En efecte, per depressa que vá corre á rebrel', ja vá trobarlo eixit de la tartaneta ab que havía vingut y en camí per pujar la escala, apuntalantse en un bastonet de crossa, donchs lo dolor encara 'l feya patir prou per no deixarlo anar dret y sens ajuda.

Li oferí 'l bras y poch á poch comensaren á pujar, deturantse sovint per pendre alé lo frare fadigat.

—Y donchs?—preguntá aquest un pich fou al últim replá.—¿D' ahí á n' avuy no hi ha hagut millora?

—Aparent, sí;—contestá ab tó dolorós lo jove—més en realitat está pitxor.

—Y cóm es?

—Té coneixement que no 'l tenía; emperó 'ls metges m' han dit que no passaría d' eixa nit Es la revivalla de la agonía!

—¿Parla?—pregunta 'l frare.

—Sí: 'us ha demanat.

—¡Pobre María!

En aixó havían arribat á la porta de la cambra de la malalta y 'l frare adonantse de una llágrima que perlejava en las pestanyas del seu nebot:

—No entris,—li digué—aixúgat' los ulls; si se n' adonava...

Lo jove obehí.

Un moment després eixí de la cambra lo servey y una cambrera acostantse al militar, que se disposava per entrar, li vá dir:

—Don Rafel, no entri: lo pare Ramon ha dit que ningú entrás qu' ell no truqués la campaneta.

Rafel se deixá caure sobre una cadira ab lo front entre las mans.

IV

L' endemá la cosa era tota cambiada. La Senyora havía mort aquella nit, com ho assenyalavan las cortinas negras dels balcons; las cambras estavan plenas d' amichs y parents que venian á aconhortar á la familia.

La tía Roser era quí 'ls rebía, mentres en un quartet apartat, entre 'l nebot y 'l frare mitjansava la següent conversa.

—No, no y no!—deya ab foch en Rafel.

—Donchs, fill, ha de ser,—responia 'l pare Ramon.

—¡May!

—Ah, infelís! No sabs que hi ha un voler que está sobre la voluntat del home? ¿No sabs que hi ha un Deu?

—Pero aquest Deu no 'm voldrá fer patir, no 'm voldrá matar, perque es just, perque es misericordiós!

—Y ab tot ha de ser. Escolta y feste cárrech que las cosas d' aquest mon son una cadena que devegadas se trenca per la banda que sembla més forta. Tu ets jove y bell y per això al enamorarte ho has fet ab entussiasme y ab forsa. Ta vida poch agitada t' ha dut á una concentració que criant en tu una melancolía habitual ha fet que tot ho sentisses ab més duresa y forsa, fins á fer ressonar totas las fibras del teu cos. Per temperament y per la carrera que segueixes, tu vols amagar lo que passa dins teu; pero no 'u logras. Sota aqueixa pell tendra y arrugada, darrera del teu mirar quiet, s' hi veu un ánima ardent y un cor que traspua sanch per tots cantons. Si almenys quan tens un dol ploresses, ton pit, aixamplantse, daria més respir á ton penar! Has sofert, ho sé. Has estimat, ho crech... També has mitj aborrit.

—Aborrir, jo! ¿A quí?

—¿No es veritat que, al trobar l' obstacle de la teva mare en lo camí de ta passió, has sentit mimvar en lo cor teu, l' afecte que avans li duyas?

—Ah! pare Ramon, no vull dir mentidas, es cert; pero d' això á aborrir, hi ha molta diferencia. No comprenia, ni puch compendre encara, perque s' oposava á lo que als meus ulls devia ser la felicitat de dos cors que s' estiman noble y lealment: no comprenía...

—No ho comprenías? Donchs ara ho compendrás. Atén y feste

cárrech de que, per veu de qui ja no hi es, parlo. Fa deu anys va morir en Lluís de Vallcorba, pare teu y en sa última hora posá en coneixement de sa esposa un secret, secret que ta mare ha sabut guardar tota la vida y que si ahir lo va rompre, fou perque no 's cometés un gran pecat y un delicte. Seré breu. ¿Saps per qué ta mare obrava com obrava? ¿Saps per qué fins, per no rompre 'l secret, veya refredar l' amor que 'l fill li tenía?

Lo jove seguía ab la vista l' accionat viu del frare; sa ansietat no tenía terme y ab los ulls, més que ab la paraula, semblava que li digués: «¿per qué?» «¿per qué?» á fi d' esquivar l' agitació que 'l dominava.

—Donchs ta mare, ta santa mare no podia protegir uns amors dampnats per Deu y 'ls homes, perque, la Mercé... Rafel, es ta germana!

Un crit d' esglay soná al darrera de la porta de la cambra. Lo frare 's mitj alsá de la cadira; Rafel, va córrehi, separá la cortina de bellut y llansá un crit.

La Mercé, sense sentits, estava estesa en terra.

V

Cinch anys després, lo pare Ramon, trobantse en la iglesia del convent de Sant Francesch, á qual ordre pertanyía, va rebre la següent lletra:

«Milá 25 de Juny

«Estimat oncle: després de tant de temps de no haveros escrit, agafo la ploma per donaros las gracias per tot lo que heu fet per mí y al matiex temps per innovaros cosas que no 'us desplaurán.

«Só á Italia, com podéu veure per la data y visch en companyía de ma tía Roser y de la Mercé. Vos esplicaré lo perque de las duas cosas.

«No haventhi valgut passos, ni recomendacions perque 'm traguessen la pena infamant de degradació y fusellament y obehint vostres consells, per més que jo haguera preferit morir, vaig determenar creurél' y vaig trasladarme á Fransa. Allí ab molta sorpresa meva 'm vingueren á trobar la Mercé ab la germana de la meva mare; allí vaig saber la gran malaltía que aquella acabava de tenir y com duya, per

acabarse de adovar, ordre dels metges de viure á Italia. Deixarem donchs Marsella, y de Milá n' hem fet nostra estada. Aquí fa cinch anys que vivím y dech diros que som felissos. Jo só prou rich per no tenir de pensar en demá; l' afecte d' avans s' es mudat en un amor germanal que 'm compensa tot lo qu' he sofert. Cada tarde eixím á passeig pels deforas que son hermosíssims; las vetllas las passo llegint: ella y la tía cuydan la casa. Me faig ab molt poca gent; só ben vist; de tant en tant algun conegut de ma terra, 'm ve á veure y parlém en la llengua en que 'us escrich, que may s' estima tant com quan un no la sent parlar pels que 'l voltan. Aixís visch, resolt á no mudar de vida fins y á tant que arribi l' hora en que Deu disposi de mí. Vos podréu pensar que tal volta sía murmurat lo que jo visca ab la Mercé, podreu tal vegada témer lo dir de la gent; á n' aixó, pare Ramon, vos respondré dihentvos, que jo, quan me sento ab la conciencia neta, me rich del que puga dir tothóm. Des del dia en que tinguí la crua pérdua de la meva estimada mare, la Mercé per mi no ha estat, es y será més que una germana.

«Escrivíume y enteréume del que fan per assí Catalunya; parláume de ma terra, que l' estimo ab tota l' ánima cada dia més y no 'us oblideu del vostre nebot que ja sabeu que vos dú bona voluntat:

«Rafel de Vallcorba.»

Lo frare plegá la carta, s' aixugá una llágrima que apuntava en sas palpebras y, com en aquell moment tocavan á refetor, s' alsá poch á poquet per obehir al toch que 'l cridava.

FRANCESCH PELAY BRIZ.

EN LA MORT DEL MALAVENTURAT JOVE

EN JOSEPH ROSÉS Y FELIU

Del vell arbre de la vida,
una fulla caigué ahir;
per fer huracá marcida;
res la pogué retenir

Del náixer fins á ser feta,
quan cuidado, goig y afany;
y en un moment s' es desfeta;
¡quín terrible desengany!

Fulla plena d' esperansa,
mentres anava creixent,
y avuy es la remembransa,
d' un somni que s' endú 'l vent.

La Parca ab dalla sens osca,
y ab bras endurit pel gel,

converteix en nit de fosca,
lo que era ventura y cel.

Pervenir, edat daurada;
vida, plers, goig, il·lusions;
son com roca destimbada,
que en un instant se 'n vá á fons.

Res hi val, la esglayadora
hora, vé á pas de gegant;
en tant desconhortat plora,
en un recó un pare amant.

Res pot la mare amorosa,
que per ell ¡ay! tant ha fet;
ni 'l carinyo de la esposa;
ni 'l bes d' un tendre fillet.

Pobre orfe, que ab goig bategas,
tenint rebut l' últim bes;
dissort tens, ¡ay! quan conegas,
son alcans, ne tindrás mes.

Tot s' ha acabat· ja 'l dol passa,
ab son baf esferehidor;
y á quants troba, fer traspassa,
son alé de desconhort.

Al sendemá gran gentada,
va á rendir l' últim tribut,
mostrant ser joya preuhada,
la del ser que s' ha perdut.

Passa un jorn, y ja á las sevas,
com ans s' entrega tothom,
y 'l dol, penas, planys y trevas,
queda en lo qui du aquell nom.

Passan jorns, y 's riu y canta,
com si res hagués passat;
y la soletat espanta,
dels que eran á son costat.

Passan anys, plers, goig, deliri;
es per tot anhelat fruyt,
y en una llar hi ha 'l martiri,
de veurer un seti vuyt.

Hi ha en ella uns sers que al fill ploran,
una esposa que ho fou breu,
y un ángel dels que al cel moran,
que no veurá á qui 'l ser deu.

JAUME CASAS PALLEROL.

30 Mars 1890.

¡Oh roure centenari de la serra,
ferreny y esplendorós,
ja tornas á mirar los nius per terra
sota un espay boyrós.

A vora dels teus peus, de las fulletas
las tristas professons,
empesas per l' ayrada ¡las pobretas!
passan á revolcons.

Roure sublim, los dols de la Natura
¡bé prou que 'ls has contat!
avuy per xó contemplas sa amargura
tranquil y resignat.

Conservas per lluytar ab la tempesta
un bras sempre potent,
per' no haver d' humillar la altiva testa
al Bóreas inclement.

Axis guardarás sempre á la florida
de rosas y clavells,

pera 'ls amants escorsa revellida,
fullatje pe 'l aucells.

¡Si 'l cos pogués com tu rejovenirse,
atleta despullat,
y al retornar la testa á colorirse
ser sempre bell y amat!

L' home es un arbre trist en l' existencia,
un pobre tronch malalt
que pert per sempre més fulla y essencia
al primer temporal.

¡Oh roure centenari de la serra,
avuy t' he d' envejar;
tot just mon primer niu contemplo en terra
y 'm sento agonisar.

ALFONS M. PARÉS.